

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Шеремета Сергія Ростиславовича

**на тему «Психологічні механізми регуляції харчової поведінки
користувачів соціальних мереж молодого віку»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 «Психологія»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Одним з важливих завдань теорії та практики сучасної соціальної психології є вивчення психологічних механізмів регуляції харчової поведінки. Дослідники приділяють помірну увагу вивченню соціальних мереж як провідних ретрансляторів культури, що сприяють формуванню нових способів поведінки, оскільки для молоді вони стали потужним інститутом формування культурно-поведінкових звичаїв та норм. Але бракує ґрунтовного вивчення змісту й ролі соціально-психологічних механізмів регуляції харчової поведінки, насамперед у молодому віці, коли відбуваються істотні зміни правил і стилів поведінки, зокрема під впливом взаємодії із соціальними мережами. У наявних дослідженнях мало враховуються реальні життєві ситуації, присутня орієнтація на зовнішні параметри і майже не приділяється увага навчанню адекватного ставлення до свого тіла. Дефіцит науково обґрунтованої інформації лише підсилює гостроту проблеми. Отже, дисертаційне дослідження Шеремети Сергія Ростиславовича присвячене актуальній проблемі – вивченню змісту й ролі психологічних механізмів регуляції харчової поведінки осіб молодого віку у взаємодії із соціальними мережами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з проблематикою науково-дослідної роботи

відділу психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за темою «Технології соціально-психологічної підтримки стигматизовуваних меншин», державний реєстраційний № 0119U000139.

Обґрунтованість наукових положень та надійність отриманих наукових результатів. В першу чергу, слід зазначити, що дисертаційне дослідження С. Р. Шеремети представляє собою глибоку і закінчену роботу, логічно й чітко структуровану та виконану на високому кваліфікаційному рівні. Дисертант виявив належну наукову культуру, грамотно сформулювавши у вступі дисертації об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. З дисертації здобувача видно, що він ретельно вивчив і критично проаналізував значний обсяг досліджень і теоретичні положення інших авторів з досліджуваної проблеми. Об'єктом дослідження визначено харчову поведінку молоді, предметом – психологічні механізми регуляції харчової поведінки користувачів соціальних мереж молодого віку. Позитивної оцінки заслуговує застосування С. Р. Шереметою сукупності надійних наукових методів, адекватних меті та завданням дослідження, що забезпечило надійність та вірогідність результатів дослідження. Дисертант ретельно обґрунтував дослідницькі методи і творчо підійшов до їх застосування.

Структура, зміст дисертаційної роботи. У вступі представлено актуальність обраної теми, предмет, об'єкт, мету, завдання, методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі дисертаційної роботи харчову поведінку розглянуто як комплекс стереотипних поведінкових дій, спрямованих на споживання їжі, які включають отримання необхідних поживних речовин (психофізіологічний аспект), пов'язані з їжею та вибором продуктів звички й ритуали (рефлексивний аспект), переживання задоволення від споживання їжі

(психоемоційний аспект), дотримання правил, традицій і заборон щодо харчування (соціокультурний аспект). Теоретичні підходи до вивчення харчової поведінки як соціально-психологічного явища класифіковано за такими групами: психофізіологічний, психоемоційний, рефлексивний та соціокультурний. Описано особливості дослідження харчової поведінки в межах кожного підходу. Особлива увага зосереджена на розладах харчової поведінки, які визначаються як система поведінкових актів у процесі харчування, які перешкоджають повноцінному функціонуванню людини через надмірне або недостатнє споживання їжі, що призводить до фізичного і/або психологічного нездоров'я. Розглянуто типи порушень харчової поведінки та психологічні механізми інформаційного впливу на особистість дорослої людини.

У другому розділі визначено три групи диференційних параметрів, що характеризують вибірку респондентів, описано інструментарій і статистичні методи дослідження. Детально описана також часткова адаптація тесту на визначення харчових уподобань Д. Гарнера. Представлені результати дослідження, згідно яких високі або достатні показники узгодженості було зафіксовано за шкалами обмежувальної, емоціогенної та екстернальної харчової поведінки, загальною шкалою інтуїтивного харчування, шкалами безумовного дозволу на їжу, відповіді на фізичний голод, покладання на сигнали голоду і ситості, гармонії їжі і тіла, активності використання медіа, активності в соціальних мережах, особливостей самопрезентації, встановлення контактів, кіберкомунікації та селфетісу.

В третьому розділі дисертації описано результати емпіричного дослідження соціально-психологічних механізмів регуляції харчової поведінки молодих користувачів соціальних мереж. Загальна вибірка опитаних склала 251 особу. Виявлено механізми особистісно зумовленої інформаційної поведінки:

механізм диспозиційного викривлення відчуття тіла та диспозиційної вибірковості сприймання зовнішності. У групі механізмів процесу відображення інформації описано механізм емоційної оцінки стилю харчування та когнітивної процесуальності стилю харчування. Серед механізмів соціальної зумовленості інформаційної поведінки описано механізм інтеріоризації соціальних норм зовнішності; рефлексивного порівняння тіла та визнавання авторитетності зовнішності. Розроблено рекомендації щодо регуляції харчової поведінки для різних груп молоді в залежності від виявлених психологічних механізмів, які можуть використовуватися в індивідуальному психологічному консультуванні.

На основі теоретичного аналізу та узагальнення отриманого емпіричного матеріалу С.Р.Шеремета робить висновки, які свідчать про досягнення мети й виконання завдань дослідження. Висновки достатньо повні та обґрунтовані.

Наукова новизна дослідження. Не підлягає сумніву наукова новизна дослідження, яка полягає у тому, що вперше: розглянуто залежність харчової поведінки молоді від взаємодії із соціальними мережами на основі аналізу механізмів її регуляції; розглянуто основні психологічні підходи до проблеми харчової поведінки; показано, що в дослідженнях харчової поведінки вагоме місце посідає аналіз її психологічних механізмів; виявлено психологічні механізми регуляції харчової поведінки молоді під впливом соціальних мереж; визначено, що найбільш стійкими в часі є механізми емоційної оцінки стилю харчування та інтеріоризації соціальних норм зовнішності; встановлено, що регуляція харчової поведінки молоді на основі виявлених психологічних механізмів має стосуватися індивідуально-психологічної підтримувальної роботи, опанування рефлексивних умінь і практик усвідомленого використання соціальних мереж та профілактики кіберадикцій.

Практичне значення роботи. Безперечним є практичне значення дослідження, яке визначається тим, що теоретичні положення та емпіричні дані

дисертації С. Р. Шеремети можуть бути використані у консультативній і терапевтичній роботі, що сприятиме усвідомленню клієнтами можливостей і способів саморегуляції харчової поведінки. Окрім того, отримані результати можуть бути корисними для викладання таких навчальних дисциплін, як соціальна психологія, психологічне консультування та психотерапія, основи здоров'я, основи психогігієни, медіа психологія. Адаптація тесту на визначення харчових уподобань можна використовувати для скринінгу розладів харчової поведінки.

Авторські напрацювання знайшли своє відображення у 10 публікаціях: 4 наукових статтях та 6 тезах виступів на науково-практичних конференціях. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

В цілому, дисертаційну роботу Шеремети Сергія Ростиславовича можна охарактеризувати як цікаве, завершене дослідження, що виконано на високому професійному рівні, є вагомим внеском у теорію й практику та є гідним доробком наукових знань із соціальної психології.

Дискусійні положення та зауваження до представленої дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження С. Р. Шеремети, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та пропозиції:

1. В роботі недостатньо чітко визначені основні поняття дослідження, зокрема, що таке механізми регуляції харчової поведінки.
2. В розділі 2.1. «Методологічні основи та обґрунтування психодіагностичного інструментарію емпіричного дослідження» не досить

прозоро описана процедура дослідження. Наприклад, на с. 84 вказано, що респонденти були відібрані, але не вказані чітко критерії відбору.

3. Дискусійним та досить вільним є стиль викладення результатів досліджень, наприклад, йдеться про «результати виконання методик» (с. 97), або про те, що «коефіцієнт кореляцій Спірмена було спрямовано на...» (с. 83); незрозуміло також, як «за результатами аналізу групи механізмів особистісно зумовленої інформаційної поведінки виявлено два механізми...» (с. 150).
4. Варто було б детальніше та конкретніше сформулювати власні рекомендації щодо регуляції харчової поведінки на основі результатів дослідження.
5. В роботі є стилістичні, пунктуаційні та орфографічні помилки.

Висловлені зауваження та пропозиції не знижують обґрунтованої вище позитивної оцінки дисертаційного дослідження, яке є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне значення й практичну цінність. Публікації дисертанта повністю відповідають змісту дисертаційної роботи.

Висновок. Дисертаційна робота Шеремети Сергія Ростиславовича на тему «Психологічні механізми регуляції харчової поведінки користувачів соціальних мереж молодого віку» є самостійною та завершеною науковою працею. Робота виконана на належному науковому рівні, має логічну структуру, є цілісною та актуальною та практично значущою. Дисертаційне дослідження повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022, а її автор, Шеремета С.Р. заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензентка:

**кандидатка психологічних наук,
завідувачка відділу психології
політичної поведінки молоді
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України**

Ірина ОСТАПЕНКО

